

Boekenlijst Senia filosofie, seizoen 2019 – 2020

Deze boekenlijst heeft op de eerste pagina's een indeling op basis van thema's. Zo hebt u direct een overzicht van de inhoud. Op pagina 4 volgt de toelichting per boek. Raadpleeg die ook altijd, want een thema-indeling kan tekort doen aan de inhoud van het boek bijvoorbeeld vanwege de veelzijdigheid van invalshoeken. Hierdoor kunnen boeken ook bij twee of meer thema's zijn ondergebracht. De waardering in uiltjes staat tussen haakjes achter de titel vermeld.

Inleiding in de filosofie

- Eva-Anne Le Coultre, *Ik denk / Cogito. Inleiding in de filosofie* (1)
- Pierre Hadot, *Filosofie als manier van leven* (2)
- Jos Kessels, *Geluk en wijsheid voor beginners* (1)
- Thomas Nagel, *Wat betekent het allemaal?* (1)

(Over) Oude en Nieuwe Klassieken

- Isaiah Berlin, *Twee opvattingen van vrijheid* (2)
- Maarten van Buuren, *De essentie van Spinoza* (2)
- Joachim Duyndam, *Levinas, Kopstukken* (2)
- Erasmus, *Lof der Zotheid* (2)
- Karl Jaspers, *Socrates, Boeddha, Confucius, Jezus. De maatgevende mensen* (2)
- Jan Keij, *Kierkegaard anders gezien* (2)
- Bert Keizer, *Ludwig Wittgenstein. Taal, de dwalende gids* (1)
- Gerard Kooschijn, *Plato's oplossing voor de planeet* (1)
- Dirk de Schutter en Remi Peeters, *Hannah Arendt, politiek denker* (1)
- Roger Scruton, *Kant. Kopstukken Filosofie* (3)
- Ineke Sluiter, *Socrates* (1)
- Baruch Spinoza, *Brieven over het kwaad: De correspondentie tussen Spinoza en Van Blijenbergh* (2)
- Paul van Tongeren, *Nietzsche* (1)

- Irving Yalom, *Het raadsel Spinoza* in combinatie met Jan Knol, *107 vragen & antwoorden* (1)

Levenskunst

- Alain de Botton: *De troost van de filosofie* (1)
- Wilma de Rek: *Stand-up filosoof, de antwoorden van René Gude* in combinatie met Wim Brands, *Sterven is doodeenvoudig, iedereen kan het. Wim Brands in gesprek met René Gude* (1)
- Laura van Dolron, *Liefhebben* (1)
- Tim Fransen, *Het leven als tragikomedie* (1)
- Pierre Hadot, *Filosofie als een manier van leven* (2)
- Joke Hermsen, *Kairos, een nieuwe bevlogenheid* (2)
- Joke Hermsen, *Melancholie van de onrust* (2)
- Marli Huijter, *Discipline, Overleven in overvloed* (2)
- Massimo Pigliucci, *Hoe word je een Stoïcijn? Oude filosofie van het moderne leven* (2)
- Mirjam van Reijen, *Stoïcijnse levenskunst. Evenveel geluk als wijsheid* (2)
- Paul van Tongeren, *Nietzsche* (1)

Ethiek

- Ellen ten Gast, *De dappere kijker. Waarom Netflix ons meer te bieden heeft dan Kant* (1)
- Marli Huijter, *Discipline, Overleven in overvloed* (2)

- T. van der Laar & S. Voerman, *Discussies over vrije wil, zelfverwerkelijking en bewustzijn* (1)
- Frédéric Lenoir, *Over geluk: een filosofische ontdekkingsreis* (1)
- Paul van Tongeren, *Leven is een kunst* (2)

Politiek en Samenleving

- Hans Achterhuis, *De utopie van de vrije markt* (1)
- Hannah Arendt, *Het waagstuk van de politiek* (2)
- Zygmunt Bauman, *Vloeibare tijden* (2)
- Isaiah Berlin, *Twee opvattingen van vrijheid* (2)
- René ten Bos, *Dwalen in het Antropoceen* (2)
- Leonie Breebaart e.a., *Durf te twifelen* (1)
- Jacques Derrida e.a., *Over gastvrijheid* (3)
- Alicja Gescinska, *De verovering van de vrijheid. Van luie mensen, de dingen die voorbijgaan* (1)
- Arnon Grunberg, *Vriend & vijand. Decadentie, ondergang en verlossing* (1)
- Bas Heijne, *Onbehagen* (1)
- Martha Nussbaum, *Mogelijkheden scheppen* (1)
- Martha Nussbaum, *De nieuwe religieuze intolerantie. Een uitweg uit de politiek van angst* (1)
- Sybe Schaap, *Populisme, De keerzijde van de identiteitsillusie* (3)
- Dirk de Schutter en Remi Peeters, *Hannah Arendt, politiek denker* (1)
- Antoon Vandevelde, *Het geweld van geld. Op zoek naar de ziel van de economie* (1)
- Ad Verbrugge, *Het goede leven en de vrije markt* (2)

Mens en techniek

- Stine Jensen, *Dag vriend, Intimiteit in tijden van Facebook, GeenStijl en Wikileaks* (1)
- Bert Keizer, *Waar blijft de ziel* (1)

Kunst en Cultuur

- Antoine Compagnon, *Een zomer met Montaigne* (1)
- Ellen ten Gast, *De dappere kijker. Waarom Netflix ons meer te bieden heeft dan Kant* (1)
- Arnon Grunberg, *Vriend & vijand. Decadentie, ondergang en verlossing* (1)
- Roger Scruton, *Waarom cultuur belangrijk is* (1)
- Thomas Serrien, *Klank, een filosofie van de muzikale ervaring* (1)
- Paul van Tongeren, *Nietzsche* (1)

Religie en/of levensbeschouwing

- Karl Jaspers, *Socrates, Boeddha, Confucius, Jezus. De maatgevende mensen* (2)
- T. van der Laar & S. Voerman. *Discussies over vrije wil, zelfverwerkelijking en bewustzijn* (1)
- Marc Slors, *Dat had je gedacht! Hersenen, bewustzijn en vrije wil in filosofisch perspectief* (1)

Oosterse Filosofie

- Jan Bor, *Wat is wijsheid?* (1)
- Michael Dijkstra, *Inleiding Taoïstische wijsbegeerte* (2)
- Erik Hoogcarspel, *Nagajurna: Grondregels van de filosofie van het midden* (3)
- Ton Lathouwers, *Kloppen waar geen poort is: koan-verhalen van Linji, Hisamatsu, Sjestov en Plotinus* (2)
- Patricia de Martelaere, *Taoïsme: de weg om niet te volgen* (2)
- Ethan Nichtern, *Naar huis, Boeddhistische levenskunst* (2)

- Thich Nhat Tanh, *Vorm is leegte, leegte is vorm: commentaar op de hartsoetra* (2)
- Nico Tydeman, *Het temmen van de os* (2)
- Michael Puett, *De weg* (1)
- Valmiki, *Ramayana* (2)
- Han de Wit, Jeroen Hop, *Boeddhisme voor denkers* (1)

Kennis en wetenschap

- Julian Baggini, *Een kleine geschiedenis van de waarheid* (1)
- Leonie Breebaart e.a., *Durf te twifelen* (1)
- Trudy Dehue, *Betere mensen, over gezondheid als keuze en koopwaar* (2)

Vrijheid

- Isaiah Berlin, *Twee opvattingen van vrijheid* (2)

Lichaam en geest

- Markus Gabriel, *Waarom we vrij zijn als we denken* (2)
- Monica Meijsing, *Waar was ik toen ik er niet was* (3)

Kwaad

- Susan Neiman, *Afgezien van de feiten* (2)
- Bettina Stangneth, *Het kwade denken* (2)

Dwarsdenken

- Nassim Taleb, *Antifragiliteit. Dingen die baat hebben bij wanorde* (3)

Metafysica

- Charles Vergeer, *Overspoeld door eindigheid. Inleiding in de metafysica* (3)

Thema Levensbeschouwing: 'Zijn wij ons brein?'

- Thomas Nagel, *Wat betekent het allemaal?* (1)
- Bert Keizer, *Waar blijft de ziel?* (1)
- Markus Gabriel, *Waarom we vrij zijn als we denken, filosofie van de geest voor de 21e eeuw* (3)

Toelichting indeling 'uiltjes' , of

Elk boek heeft een aanduiding met één, twee of drie uiltjes. Wat houdt dit in?

Eén - uiltje niveau

Hierbij gaat het om boeken die geschikt zijn voor mensen die geïnteresseerd zijn in filosofie maar nog weinig filosofische teksten gelezen hebben. De leesgroep op dit niveau is gebaat bij een mix van boeken, die lang niet allemaal filosofische teksten hoeven te zijn. Deze boeken zijn geschikt voor leesgroepen die een basis willen leggen en daarmee in zichzelf een dieper gaande belangstelling willen wekken voor filosofische vragen.

Twee - uiltjes niveau

Hier gaat het om boeken die geschikt zijn voor mensen die al enige basiskennis van filosofie hebben en tot verdere verdieping willen komen, kortom de gevorderde lezer. De boeken zullen in het algemeen primaire filosofische teksten zijn, maar kunnen ook thema's betreffen die vanuit een filosofisch gezichtspunt worden benaderd. De 2 uiltjes boeken zijn toegankelijk voor degenen die een algemene basis in de filosofie hebben. Boeken moeten tot

verdieping van het inzicht van een of meer onderdelen binnen de filosofie leiden.

Drie - uiltjes niveau

Hier gaat het om boeken voor mensen - de ervaren lezers - die zich al wat langer verdiept hebben in (een bepaald thema binnen de) filosofie en wat 'steviger kost' willen proeven.

Doel van groepen in deze fase is verdere verdieping in het lezen van filosofische teksten en het bespreken van een bepaald filosofisch thema in een interdisciplinaire context.

NB: Prijzen van de boeken kunnen gewijzigd zijn. Prijzen van e-books staan niet vermeld.

TOELICHTING OP DE TITELS

Hans Achterhuis - *De utopie van de vrije markt*

Fi13-01, Rotterdam, Lemniscaat, 2012, 319 p.

Afgelopen jaren heeft de Nederlandse overheid steeds meer taken, die traditioneel door de overheid werden geregeld, overgedragen aan de vrije markt. Dit proces van liberalisering heeft zijn oorsprong in het neoliberalisme. In dit boek laat de filosoof Hans Achterhuis zien dat het neoliberalisme een utopische visie is op hoe de samenleving ingericht moet worden dat deze visie lang niet zo onschuldig is als ze lijkt. Net zoals er een communistisch manifest is, zo is er volgens Achterhuis ook een neoliberaal manifest. Door in te gaan op het denken over de vrije markt van belangrijke filosofen en economen is het Achterhuis gelukt op een overtuigende wijze het neoliberalisme te ontmaskeren.

Hanna Arendt, *Het waagstuk van de politiek*

Fi19-01, Zoetermeer, Uitgeverij Klement, 2018, 206 p. € 12,50

In een tijd waarin *fake news* één van de meeste gebezigde termen is en het ene na het andere politieke schandaal aan het licht komt, dringen zich fundamentele politieke vragen op. Hoe zit het met waarheid en leugen in de politiek en maatschappij? En (hoe) kunnen wij als burgers ons verzetten tegen de gevestigde orde?

Met de blik op het politiek veelbewogen tijdperk waarin zij leefde, stelde filosoof Hannah Arendt (1906-1975) vergelijkbare vragen. In *Het waagstuk van de politiek* zijn drie van haar werken gebundeld waarvan de relevantie voor de huidige tijd onmiskenbaar is. Wat er blijft...? De moedertaal..., die blijft is een interview met Günter Gaus, waarin de Joodse Arendt onder andere over haar ballingschap in de Verenigde Staten spreekt. Verschillende vormen van leugenachtigheid in de politiek komen aan bod in *Liegen in de Politiek*, geschreven naar aanleiding van The Pentagon Papers. En tenslotte richt Arendt zich in *Burgerlijke ongehoorzaamheid* op dienstweigeraars en politiek activisten. Haar vraag: wat is het verschil tussen criminele wetsovertreding en de twee eerder genoemde soorten van verzet?

Hannah Arendt - *Denken, Het Leven van de Geest*

Fi13-07, Zoetermeer, Uitgeverij Klement, 2012

De Duits-Joodse filosofe Hannah Arendt heeft niet alleen baanbrekende werken geschreven over politieke theorie en het actieve leven, maar ook een klassieke studie over het denken. Levert denken iets op? Heeft het nut? Lost denken de problemen van de wereld op? Geeft het de kracht om te handelen? Is er een verband tussen gedachteloosheid en kwaad, tussen het verwaarlozen van de denkactiviteit en het plegen van misdrijven? Een antwoord op deze fascinerende vragen articuleert Hannah Arendt in *Denken*, het eerste deel van de trilogie *Het leven van de geest*, waaraan ze tot op de laatste dag van haar leven werkte. *Denken* put uit de hele geschiedenis van de filosofie: het is een

ongemeen rijk boek waarmee Hannah Arendt toetreedt tot het pantheon van de grote filosofen.

Hannah Arendt - *Willen. Het leven van de geest* 🧠🧠🧠

Fi15-02, Uitgeverij Klement, 2014, 275 p.

Enkele jaren geleden verscheen in vertaling *Denken* en daarna verscheen *Willen*, het tweede boek van de driedelige reeks die Hannah Arendt aan het einde van haar leven schreef. *Willen* is de neerslag van een onderzoek naar de geschiedenis van de wil waar nadrukkelijk, ook door Arendt zelf, het laatste woord nog niet over gezegd is. Haar behandeling van filosofen die over de wil geschreven hebben is ook beslist niet uitpuittend maar eerder een deconstructie van het wilsbegrip dat in de eerste plaat niet onlosmakelijk verbonden blijkt met de filosofie. Zo speelt willen voor Aristoteles geen rol, keuzes maken draait bij hem om kunnen. De obsessie met de wil deed pas haar intrede in de filosofie met Paulus die in zijn leer het willen scheidt van het kunnen en in willen een zelfstandige maar met zichzelf conflicterende kracht erkent.

Julian Baggini - *Een kleine geschiedenis van de waarheid* 🧠

Fi19-02, Klement, 2018, 104 p. € 14,99

Bestaat 'waarheid' nog? Het lijkt erop dat ze er in onze tijd van nepnieuws en relativisme niet langer toe doet. Gelukkig bestaat volgens de Engelse filosoof Julian Baggini waarheid nog steeds. Eén objectieve waarheid lijkt niet meer mogelijk, maar er zijn wel objectieve waarheden (in meervoud!); daarbij is het met name van belang om te bepalen hoe en door wie ze worden vastgesteld. Hij bespreekt op een praktische en toegankelijke manier tien bronnen of

gronden voor waarheid, zoals religie, autoriteit, verstand, zintuigen en macht. Hij illustreert ieder hoofdstuk, dat een bepaald type waarheid behandelt, met talrijke voorbeelden. Tot slot geeft hij u nog een lijstje met nuttige tips!

Het boek is toegankelijk geschreven (één uiltje) en kan in één bijeenkomst worden besproken, al kunt u er heel goed een bijeenkomst aan toevoegen als u er, met bijvoorbeeld eigen voorbeelden, dieper op in wilt gaan.

Zygmunt Bauman - *Vloeibare tijden* 🧠🧠

Fi14-01, Zoetermeer, Pelckmans Klement, 2012, 152 p.

Bauman (1925-2017) is een van 's werelds invloedrijkste sociale denkers. In dit boek, dat de ondertitel 'leven in een eeuw van onzekerheid' meekreeg, gaat hij op zoek naar de bronnen van de onzekerheid die tegenwoordig ons leven bepaalt.

Hij ziet het moderne leven als 'vloeibaar', d.w.z. dat zowel instellingen als individuele levens voortdurend aan veranderingen onderhevig zijn en geen starre patronen meer kennen, geen absolute zekerheden. Vooral na 9/11 ziet Bauman veel van deze onzekerheden als 'vloeibare angst', een angst dus die ook snel weer andere vormen kan aannemen. Om zich tegen die angst te wapenen, sluiten de machtigen van deze wereld hele groepen mensen uit die zij als bedreigend ervaren. Hij is een origineel denker die zijn gedachten op een toegankelijke manier verwoordt. Zijn ideeën vormen een goede basis voor discussies.

Isaiah Berlin - *Twee opvattingen over Vrijheid* 🧠🧠

Fi14-02, Amsterdam, Boom, 2010, 116 p.

De Brits-Russisch-Joodse filosoof Berlin bespreekt in dit boek twee concepten van vrijheid die centraal staan in het denken over vrijheid. Berlin maakt een duidelijke scheiding tussen zogeheten negatieve en positieve vrijheid. Hij spreekt van negatieve vrijheid wanneer je vrij bent van inmenging door externe factoren, terwijl het bij positieve vrijheid gaat om het vermogen om daadwerkelijk iets te kunnen doen. Vanwege de dreigingen die volgens Berlin schuilen achter positieve vrijheid, kiest hij uiteindelijk voor negatieve vrijheid. Zijn betoog is inmiddels al ruim een halve eeuw oud, maar nog steeds niet weg te denken uit het debat over vrijheid.

Berlin weet zijn sterk analytische blik te verpakken in een prettige schrijfstijl en heldere structuur. Het boek is interessant voor de wat gevorderde filosofielezer, of de academisch geschoolde lezer.

Jan Bor - *Wat is wijsheid*

Fi16-03, Amsterdam, Bert Bakker, 2012, 118 pagina's

Het boek is te koop bij Senia!

Dit essay is het persoonlijke relaas van een filosoof op zoek naar wie hij is en naar wijsheid. De westerse filosofie uit zijn studie is te cerebraal voor hem. Hij wordt geboeid door non-figuratieve kunst die hem rechtstreeks in het hart raakt, die hij direct kan ervaren zonder woorden. Die directe kennis van het hart zoekt hij ook in de filosofie. Hij wordt geraakt door Bergson en Kierkegaard, maar komt niettemin droog te staan in de academische filosofie. Tien jaar lang dompelt hij zichzelf onder in Zen. Daarna keert hij terug naar de filosofie. Klein boekje, zeer toegankelijk en met rijke inhoud.

René Ten Bos - *Dwalen in het Antropoceen*

Fi18-04, Boom, 2017, 192 p. € 20,00

Het 'antropoceen' is de naam die al door velen gegeven wordt aan de huidige periode in de geologische geschiedenis. Een periode waarin de buitenste schil(len) van onze planeet zo sterk door mensen zijn en worden beïnvloed dat de aarde zich niet meer, zoals tot voor kort werd aangenomen, in de periode van het holoceen bevindt.

René ten Bos, in 2017 benoemd tot Denker des Vaderlands, onderzoekt in dit boek oorzaken en invloeden van deze overgang en van de problemen die ermee samengaan. Hij doet dit aan de hand van wetenschappelijke en filosofische standpunten en komt daarbij tot de conclusie dat de mens te arrogant naar oplossingen zoekt voor problemen die nog verre van duidelijk zijn. Duidelijkheid vereist veel meer denkwerk waarbij meerdere wegen/paden worden bewandeld. Er moet gedwaald worden in het antropoceen.

Lees dit boek niet als u denkt dat er een oplossing voor de milieuproblematiek wordt gegeven, wél als u er geen bezwaar tegen hebt het gevoel te krijgen dat u verweven bent met het probleem.

Alain de Botton - *De troost van de filosofie*

Fi13-02, Amsterdam, Olympus, 2016, 304 p.

Socrates geeft wijze raad aan mensen die zich niet populair voelen; Epicurus leert welke houding in te nemen bij geldgebrek; Seneca hoe om te gaan met frustraties; Montaigne kan helpen bij gevoelens van onmacht; het leven met liefdesverdriet kan men weer aan met behulp van Schopenhauer en bij moeilijkheden in het algemeen kan men bij Nietzsche terecht. Alain de Botton, de filosoof van het dagelijkse leven, wil in dit boek laten zien dat er door de eeuwen heen filosofen (= zij die de wijsheid liefhebben) zijn geweest die troostende en praktische dingen hebben gezegd over wat ons dwars zit en hij doet dat op een originele en persoonlijke manier.

Leonie Breebaart e.a. - *Durf te twifelen*

Fi17-03, Lemniscaat

Het is een daad van moed om te twifelen aan de zekerheden, die we iedere dag o.a. in de krant kunnen lezen. Nieuwsberichten vertellen feitelijk en standvastig over de zekerheden, die de moderne mens koestert. ... Maar: *twifelen is bevrijdend*. In feite is de vraag *Hoe weet je dat zo zeker?* de enige vraag, die de bundel interviews *Durf te twifelen* stelt. Spraak- en smaakmakende denkers geven er (voorlopige?) antwoorden op. *Wat weet ik nou helemaal?*

Het boekje gaat in op de rechtspraak, de economie, de gezondheid, de natuur, het onderwijs, de techniek, de journalistiek, de democratie, de kunst en kitsch, en natuurlijk over de tegenhanger van twijfel: het geloof. *Met scepsis bereik je hier niks.*

Het boekje is een initiatief van de filosofieredactie van Dagblad *Trouw*. Teksten zijn zeer toegankelijk. Het is geen gangbare journalistieke productie. Daarom is er over dit boekje geen

gangbare leeswijzer gemaakt, maar zijn er wel vragen bedacht, die u tot een groepsgesprek uitnodigen.

Karl-Heinz Breier - Arendt. Kopstukken filosofie 📖

Fi15-04, Rotterdam, Lemniscaat, 2014, 195 p.

Over de voor mensen noodzakelijke verbondenheid met de wereld. Hannah Arendt ziet de betekenis van mensen in de samenleving primair als in de wereld handelende wezens. Haar studie van totalitaire staten (nazisme, communisme) laat zien dat in een totalitaire staat de mens betekenisloos wordt gemaakt. Dit is ook een bedreiging voor de moderne democratische staat. De hoogste vorm van vrijheid is die welke zich publiekelijk uit in het zich verhouden tot onze medeburgers, onze gelijken in politieke zin. Dit door te oordelen en te handelen in de publieke ruimte. Breier geeft een helder overzicht dat laat zien waarom Arendt's denken heel actueel is.

Maarten van Buuren - De essentie van Spinoza 📖📖

Fi18-05, ISVW 2016, 160 p. € 14,95

Leven en werk van de Joods-Portugese filosoof Spinoza (1632-1677) staan in het teken van het streven naar zelfbeschikking. Hij probeerde zich te bevrijden van allerlei religieuze, politieke en filosofische autoriteiten, en dat heeft er bijvoorbeeld mede toe geleid dat hij in 1656 uit de Amsterdamse joodse gemeenschap is verbannen. Spinoza ontwikkelt een levensbeschouwing waarin de overtuiging centraal staat dat mensen zich door hun denken kunnen bevrijden uit allerlei vormen van bevoogding. Hij maakt daarbij gebruik van de filosofische traditie en actualiteit van zijn tijd. Maarten van Buuren (emeritus hoogleraar Franse taal- en letterkunde) wil met dit boek Spinoza's complexe filosofie toegankelijk maken voor een breder publiek. Aan de hand van een aantal sleuteltermen uit diens werk, zoals God, rede, deugd, passie, waarheid en vrijheid, leidt Van Buuren u in, in het denken van

Spinoza. U krijgt daarmee inzicht in de persoonlijke en maatschappelijke betekenis van Spinoza, toen en nu.

Antoine Compagnon - Een zomer met Montaigne 📖

Fi15-05, Atheneum, 2014, 112 p.

Michel de Montaigne was een van de meest invloedrijke, maar ook een van de meest toegankelijke filosofen uit de Verlichting. In zijn 'Essays' behandelt hij de meest uiteenlopende onderwerpen, variërend van oorlog en vrede, vriendschap, religie en seksualiteit tot gezondheid, onderwijs, engagement en dood. Zijn 'Essays' zijn vooral een spiegel die hij zichzelf en de wereld voorhoudt; hij schrijft op een grappige, persoonlijke en vaak herkenbare manier zonder af te doen aan de filosofische diepgang. In veertig korte hoofdstukken die oorspronkelijk geschreven waren voor een radioprogramma neemt Compagnon de lezer mee in het denken van Montaigne, dat een slordige 500 jaar na dato nog altijd actueel blijkt te zijn.

Eva-Anne Le Coultre - Ik denk/Cogito. Inleiding in de filosofie

Fi14-03, Veen Magazines, 2014, 192 p. 📖

Dit mooie, rijk geïllustreerde lesboek biedt een heldere en toegankelijke inleiding in de West-Europese filosofie. De belangrijkste ideeën uit de verschillende vakgebieden van de filosofie worden thematisch gerangschikt en heel overzichtelijk en beknopt besproken.

Aansluitend en aanvullend op de thema's zijn boeiende artikelen uit Filosofie Magazine toegevoegd. Deze bieden evenals de besproken thema's veel discussiestof. In de begrippenlijst worden de meest voorkomende filosofische termen uitgelegd en in een bijlage een aantal redenering wijzen uit de logica.

Trudy Dehue - Betere Mensen, over gezondheid als keuze en koopwaar. *Fi16-04, Augustus, 2014, 354 p.* 📖📖

Depressie, ADHD, en autisme nemen epidemische vormen aan. Is het de farmaceutische industrie die de wetenschap voor haar

karretje spant en die de stoornissen medicaliseert? Is het de verzorgingsstaat die de mens gemakzuchtig maakt en snel naar een pil doet grijpen? Of is het de prestatimaatschappij die slechts presterende mensen toelaat; die om betere mensen vraagt? Dehue schrijft fascinerend over de vele aspecten die een rol spelen. Ze bekijkt de ontwikkeling leidend tot meer psychisch 'zieken' vanuit de wetenschappelijk hoek, de filosofische hoek en vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen, vooral het neoliberalisme. Het betoog is grondig filosofisch en wetenschappelijk onderbouwd en tegelijk rijk aan heldere, vaak fascinerende, praktijkvoorbeelden. Het boek vraagt twee bijeenkomsten van leesgroepen om het te bespreken in al zijn aspecten.

Jacques Derrida e.a. - Over gastvrijheid
Fi18-07, Boom, 2016, 136 p. € 9,95.

Het boekje *Over gastvrijheid* bevat een rede en een bewerking van twee colleges, die Jacques Derrida in 1996 uitsprak en gaf. Vooral de twee colleges zijn er de oorzaak van, dat de tekst slingert, associatief is. Maar het doel blijft helder: het gaat om het nadenken over gastvrijheid in een wereld, die wellicht minder kosmopolitisch is dan filosoof Kant zou willen.

Het gaat met name om de tegenstelling tussen het zogenaamde natuurrecht, een oerprincipe m.b.t. gastvrijheid (we zouden dit moeten willen vanuit onze ethiek) met daar tegenover onze geformaliseerde leefwereld.

Toch blijft het niet bij associatief en theoretisch denken. Derrida stelt opnieuw het idee van de vluchtstad aan de orde, daarmee aansluitend bij oude tradities en bij Levinas. Zou het idee van de vluchtstad die tegenstelling kunnen opheffen?

NB: De epiloog in het boekje is geschreven door Anne Dufourmantelle. Ze vertelt daarin over de wijze, waarop zij de colleges van Derrida heeft ervaren. Dat is interessant omdat zij nieuwe beelden oproept en nieuwe metaforen gebruikt. Maar voor het debat over gastvrijheid minder relevant.

Michael Dijkstra - Inleiding taoïstische wijsbegeerte
Fi18-02, ISVW 2015, 128 p. € 14,95.

Michel Dijkstra, Woei-Lien Chong, Jan de Meijer en René Ransdorp bespreken in dit boek een aantal basisprincipes uit de taoïstische filosofie aan de hand van teksten van verschillende Taoïstische meesters.

Leven vanuit niet-doen is zo'n centraal begrip, waarbij het er niet om gaat dat er niets gebeurt. Integendeel, er kan iets gebeuren omdat er niets wordt afgedwongen. De verschillende bijdragen uit deze bundel bieden dan ook evenzovele sleutels tot het lezen van het originele werk van de oude Chinese filosofen. Dit vraagt van de lezer een grote mate van openheid en bereidheid de eigen vooroordelen op te schorten zodat er ruimte komt voor nieuwe inzichten.

Laura van Dolron - Liefhebben
Fi18-08, ISVW 2016, 64 p. € 13,50.

Dit boek gaat onder andere over liefde geven en liefde krijgen, en welke van de twee het moeilijkst is; over ego strelende liefde en over onvoorwaardelijke liefde; over een gebrek aan liefde, of eigenlijk een overschot aan eenzaamheid. Aan de hand van de narigheid van eenzaamheid en verlies weet Van Dolron de kern van liefde bloot te leggen.

Het is geen zelfhulpboek, Van Dolron heeft "geen enkele goede raad." Toch staat het boekje er vol van, alleen zonder het zichzelf zo te noemen. Het vertelt je nergens wat te doen, maar elke pagina is door en door leerzaam. Het boekje is zonder taboe, waardoor liefde en dood, verschrikking en pracht, verdriet en een lach elkaar niet uitsluiten, maar juist perfect samenvloeien. Deze synthese merk je op en neem je over als lezer, waardoor je het overkoepelende gevoel dat al deze concepten weet samen te brengen overneemt, namelijk liefde.

J. Duyndam - *Levinas Kopstukken* 🌐🌐

Fi18-09, Lemniscaat, 2005, 168 p. € 12,50.

De Joodse filosoof Emmanuel Levinas (1906-1995) heeft zeer geleden onder het nazisme en de Tweede Wereldoorlog en dat heeft hem op het spoor gezet van 'het humanisme van de andere mens'. Het kwaad zit niet in de wereld, maar schuilt in ons 'gewelddadige' denken dat gericht is op begrijpen en beheersen. Levinas zoekt naar een opening om dat denken te doorbreken. De kern van zijn humanisme is dat 'de ander' het menselijk denken en handelen moet sturen en begrenzen, de relatie tussen mij en de ander is het beginpunt van de moraal. De bronnen van dat humanisme zijn voor hem te vinden in de traditie van de westerse filosofie en die van de Joodse religie.

Joachim Duyndam (filosoof) en Marcel Poorthuis (theoloog) bieden een inleiding op leven en werk van Levinas. Zij passen zijn ideeën ook toe op de zorg, het milieu en de multiculturele samenleving.

Erasmus - *Lof der Zotheid* 🌐🌐

Fi18-10, Boom, 2017, 168 p. € 29,90

In de Lof der Zotheid neemt Erasmus, filosoof en een van de belangrijkste humanisten van de Renaissance, alle geledingen van de Europese samenleving van zijn tijd op de hak. Hij breekt met de ernst die zo kenmerkend is voor de Middeleeuwen en bepleit een levenshouding zonder dogma's: niets is namelijk zeker in het leven, en dat ontkennen is ijdelheid en hoogmoed. Erasmus, die zelf de kloostergelofte had afgelegd, kon dit allemaal schrijven omdat niet hij aan het woord was, maar de Zotheid.

Het briljante aan het boek is dat de Zotheid niet wordt voorgesteld als een betreurenswaardige afwijking, maar als datgene wat de wereld nodig heeft. Alle emoties en hartstochten zijn manifestaties van de Zotheid en zij zorgen ervoor dat mensen doelen nastreven, roem en geld najagen, en zodoende de menselijke ontwikkeling bevorderen.

Het feit dat mensen niet wezenlijk veranderd zijn sinds dit boek geschreven werd, maakt het tot op de dag van vandaag verrassend actueel.

Jules Evans - *Filosofie voor het leven. En andere gevaarlijke situaties*. *Fi15-06, Ten Have, 2014, 309 p.* 🌐

Jules Evans schrijft op het raakvlak van filosofie en psychologie een persoonlijk verhaal over hoe de antieke wijsbegeerte hem hielp om te gaan met sociale fobie en depressie.

Evans neemt ons mee voor een dag in de school van Athene; te beginnen met het morgenappel onder leiding van Socrates, een ochtendsessie over deugdzaamheid en vervolgens de lunch waar een filosofiebuffet klaarstaat met voor ieder wat. De middagsessie, onder het toezien van de sceptici, reflecteert op het reeds geleerde en wordt in rap tempo gevolgd door politieke beschouwingen in de namiddag. De dag wordt afgesloten met de diploma-uitreiking, wederom onder leiding van Socrates.

Jules Evans laat ons vooral zien hoe de filosofie ons kan helpen om onszelf beter te leren kennen. Een boek vol inspirerende verhalen van zowel de grote filosofen uit de oudheid, als van gewone mensen die een manier hebben gevonden om met tegenslagen en grote levensvragen om te gaan, door naar het begin van de filosofische traditie te kijken: de school van Athene.

Tim Fransen - *Het leven als tragikomedie* 🌐

Fi19-03, Lemniscaat, 2019, 96 p.

Fransen is de schrijver van het Essay van de Maand van de Filosofie 2019 met als thema 'Ik stuntel, dus ik ben'.

Fransen betoogt dat het komische niet een tegenpool is van het tragische, maar dat humor juist een alternatief perspectief biedt op ons onvermijdelijke falen. Een perspectief dat ons in staat stelt om het tragische onder ogen te komen, in

plaats van een uitvlucht te zoeken in de vaak destructieve ontkenning ervan. En bovendien een perspectief dat een voedingsbodem kan vormen voor een gevoel van solidariteit met onze medestuntelaars.

Cabaretier Tim Fransen weeft filosofie, humor en tragedie naadloos ineen. Fransen studeerde cum laude af in de filosofie en psychologie. In 2018 verscheen zijn debuut 'Brieven aan Koos' ('*Zeer origineel boek! Tim Fransen is op papier nog wijzer en grappiger dan op de planken*' – Adriaan van Dis)

Markus Gabriel - *Waarom we vrij zijn als we denken* 🌱🌱

Fi18-11, Boom, 2016, 304 p. € 26,00.

Gabriel onderzoekt hoe de wetenschap oude filosofische opvattingen ongeldig maakt, nu we in het brein kunnen kijken. Er is geen geest te vinden in het brein, observeren de neurowetenschappers. Maar dat betekent niet dat we ons brein zijn, zoals sommige wetenschappers concluderen. We zijn levende wezens met een brein en juist daardoor zijn we vrij. Veel filosofen zoeken naar oplossingen binnen de natuurwetenschappen om te laten zien hoe in de natuur, die strakke wetenschappelijke wetten volgt, leven kan ontstaan en de mens bewust maakt. Maar daar kan die natuurwetenschap helemaal niets over zeggen. De geesteswetenschappen, de kunst, de religie en onze alledaagse ervaringen geven ons meer inzicht. Gabriel ontwikkelt een raamwerk voor een filosofie van de geest voor de eenentwintigste eeuw.

Ellen ten Gast - *De dappere kijker. Waarom Netflix ons meer te bieden heeft dan Kant* 🌱

Fi19-04, Klement, 2018, 160 p. € 21,99

Omdat de filosofie de geschiedenis eert, bestaat het begin van de filosofiestudie vaak grotendeels uit geschiedenislessen. Het lijkt wel dat we pas zelf mogen filosoferen als we de oude filosofische teksten hebben begrepen. Filosoof Ellen ter Gast bindt

in *De Dappere Kijker – Waarom Netflix ons meer te bieden heeft dan Kant* op het vakgebied van de ethiek de strijd aan met deze opvatting.

Als we willen uitvinden hoe te handelen in de verscheidenheid aan morele situaties, hebben we meer aan hedendaagse verhalen die bieden ons namelijk een moreel perspectief vanuit mensen die ook twijfelen, soms de mist ingaan en waarin we ons vaak beter kunnen inleven dan in de volledig rationele mens die centraal staat in het werk van oude filosofen.

Aan de hand van uiteenlopende voorbeelden, van de bijbel tot aan *House of Cards*, toont ten Gast hoe we morele lessen kunnen trekken uit het grote aanbod van hedendaagse verhalen en op welke wijze die lessen van de antieke filosofie daar schril bij afsteken.

Alicja Gescinska - *De verovering van de vrijheid. Van luie mensen de dingen die voorbijgaan* 🌱

Fi18-12, Lemniscaat 2011, 220 p. € 19,95.

Gescinska biedt in *De verovering van de vrijheid* unieke inzichten op het snijvlak van Oost- en West-Europese cultuur, politiek en filosofie.

Als tijdens het schrijven de vader van Gescinska ongeneeslijk ziek wordt en komt te overlijden, neemt het boek een nog persoonlijker en beklemmende wending. Terwijl de lichamelijke mogelijkheden van haar vader aftakelen, openbaart zich een vrijheid die tot voor de ziekte niet meer bereikbaar leek. Het geeft op prangende wijze de gedachte weer die de rode draad vormt van het boek: dat vrijheid als passieve eigenschap niets waard is, maar pas haar betekenis krijgt als er actief iets mee gedaan wordt. Vrijheid dient veroverd te worden. Met een bespreking van het bekende onderscheid tussen negatieve en positieve vrijheid wordt deze stelling filosofisch verweven met het persoonlijke verhaal. De kracht van het pleidooi van Gescinska ligt er echter in, dat deze uit het leven gegrepen is.

Arnon Grunberg - Vriend & Vijand. Decadentie, ondergang en verlossing 🇳🇱🇳🇱

Fi19-05, Prometheus, 112 p.

In de essayreeks 'Nieuw Licht' (waarvan ook het essay *Onbehagen* van Bas Heijne hierna op de lijst), beantwoordt een eigentijdse schrijver een vraag aan de hand van een klassieke tekst. De schrijver Arnon Grunberg beantwoordt in dit essay de vraag of het Westen te seculier en te individualistisch is geworden voor een vijandbeeld. Dit terwijl radicale religies het Westen wél als vijand zien.

Het begrip politiek, een boek uit 1932 van de Duitse politieke filosoof Carl Schmitt, "Kroonjurist van het Derde Rijk" is hier de klassieke tekst. Schmitt stelt daarin dat iedere politieke gemeenschap een gemeenschappelijke vijand nodig heeft. Ook Grunberg meent dat mensen vijanden nodig hebben, maar dit alleen om zichzelf te leren kennen. Het idee van het plaatsen van vrienden tegenover vijanden vindt hij achterhaald.

Het boek roept veel vragen op over eigentijdse politieke situaties en kan daarmee leiden tot interessante discussies.

Pierre Hadot - Filosofie als manier van leven 🇳🇱🇳🇱

Fi15-07, Ambo Anthos, 2012, 327 p.

Voordat filosofie verwerd tot academische discipline of dienstmaagd van de theologie of de wetenschap bestond ze in de eerste plaats als levenskunst. In de filosofische scholen van de oudheid stond niet zozeer het theoretische kennen centraal, als wel het streven naar wijsheid en het vormgeven van een filosofisch leven. Historicus en filosoof Pierre Hadot (1922-2010) pleit voor een terugkeer naar deze oorspronkelijke opvatting van filosofie. Volgens Hadot zorgt de hedendaagse reductie van filosofie tot theoretische beschouwing en kenleer ervoor dat de kern van de antieke filosofie

over het hoofd wordt gezien en dat daarmee ook haar hedendaagse relevantie niet wordt opgemerkt.

Dit boek biedt naast een toegankelijke introductie in het antieke denken een invloedrijke visie op filosofie als levenskunst.

Bas Heijne - Onbehagen. Nieuw licht op de beschaafde mens

Fi17-06, Uitgever Ambo/anthos, 87 p. 🇳🇱

Op verzoek van de filosofen Frank Meester en Coen Simon geeft Heijne in dit eerste van een reeks "pamfletten" antwoord op een vraag die al in de klassieke tekst van Sigmund Freud over *het Lustprincipe* in diens boek *Het onbehagen in de cultuur* (1930) aan de orde komt. Namelijk de vraag of het realiteitsprincipe het lustprincipe in bedwang kan houden. Met andere woorden of de cultuur in onze eigentijdse beschaving voldoende sterk is om de agressie van het individu te bedwingen. De titel van het boekje geeft aan dat de schrijver er niet helemaal gerust op is. De winnaar van de P.C. Hooftprijs 2016 gaat op zoek naar het antwoord en slaagt erin in kort bestek veel factoren die een rol spelen, o.a. ook de sociale media, hierbij te betrekken.

Joke Hermsen - Melancholie van de onrust 🇳🇱🇳🇱

Fi18-13, Arbeiderspers, 2017, 160 p. € 9,99.

De mens is een homo melancholicus, die weet heeft van verlies en vergankelijkheid en dit besef probeert om te buigen tot hoop en creativiteit. Als het tij echter tegenzit en onze melancholie door onrust en angst slechts naar de duistere kant van het verlies getrokken wordt, kan deze omslaan in depressiviteit. Behalve rust, liefde en aandacht hebben we ook sociale verbondenheid en een bloeiende politiek-culturele wereld nodig om onze angsten te bezweren en de melancholie 'gezond' te houden.

In dit essay onderzoekt Joke J. Hermsen met denkers als Hannah Arendt, Ernst Bloch en Lou Andreas-Salomé wanneer de mens nog over voldoende macht, daadkracht en hoop beschikt om over het

verlies heen te stappen en een nieuwe verhouding tot de wereld en zichzelf te zoeken.

Joke J. Hermsen - Kairos. Een nieuwe bevlogenheid
Fi15-09, Arbeiderspers, 2014, 272 p.

Kairos was in de Griekse mythologie de jongste en meest rebelse kleinzoon van Chronos. Kairos was het die voor verandering, inzicht en ommekeer wist te zorgen. Terwijl opa Chronos wordt afgebeeld als een oude man met een lange baard en een zandloper in zijn hand, wordt kleinzoon Kairos afgebeeld als jonge, sterke en gespierde god. Chronos is de praktische tijd waarmee we de wereld inrichten, afspraken maken en agenda's bijhouden maar die geen recht doet aan onze subjectieve ervaring van tijd. Het is de kunst van Kairos om bij tijd en wijle daarvan weg te komen door de aandacht zo scherp te focussen dat er een opening of interval op de Chronos-tijd ontstaat waarbinnen een andere ervaring van tijd mogelijk wordt.

Erik Hoogcarspel - Nagarjuna: Grondregels van de filosofie van het midden
Fi18-14, Olive Press, 2011, 202 p. € 22,50.

Nagarjuna is een boeddhistisch filosoof uit de tweede eeuw na Christus die zijn filosofie ontwikkelde in de traditie van de hartsoetra die leert dat alle dingen "leeg" zijn. Hij is een sleutelfiguur in het vroege mahayana boeddhisme en probeert een filosofische, niet dogmatische onderbouwing te geven van de boeddhistische leer. Dit boek bevat een vertaling van Nagarjana's hoofdwerk, ingeleid en toegelicht door Erik Hoogcarspel. In dit werk probeert de filosoof aan te tonen dat de werkelijkheid niet kan worden gevat in een begripsmatige structuur, omdat mentale voorstellingen niet de plaats kunnen innemen van het ervaren van de werkelijkheid.

Marli Huijer - Discipline. Overleven in overvloed
Fi15-11, Boom, 2013, 276 p.

Wat kan een mens zich beter wensen dan vrijheid in overvloed? Zo begint dit uitdagende boek van hoogleraar filosofie Marli Huijer. We leven in een wereld van ongekende mogelijkheden. Toch heeft de voor velen bestaande overvloed ook een keerzijde: hij leidt tot meer stress, overgewicht en besluiteloosheid. We zouden grenzen moeten stellen aan de overdaad door discipline te betrachten. Tegelijkertijd erfdn we van de jaren zestig een grondig wantrouwen tegen iedere vorm van discipline, die ten koste zou gaan van onze vrijheid. Huijer laat zien dat we discipline niet alleen moeten opvatten als gehoorzaamheid, maar ook als instrument om te bereiken wat we waardevol vinden.

Karl Jaspers - Socrates, Boeddha, Confucius, Jezus. De maatgevende mensen
Vertaald en ingeleid door prof. dr. J. Sperna Weiland
Fi13-10, Bijleveld, 2015, 4^e druk, 185 p.

Jaspers beschouwt Socrates, Boeddha, Confucius en Jezus als vier historische figuren die aan de basis staan van ons moderne wereldbeeld. Hij ziet hen niet zozeer als bouwers van godsdienstige of wijsgerige systemen, maar schetst hen als onze naasten, die door hun levenshouding en levenswandel maatgevend werden. Elk van hen zag op zijn eigen wijze de eeuwige levensvragen onder ogen: de vragen van goed en kwaad, van liefde en dood en van onze verhouding met anderen en met onszelf. Wat de vier volgens Jaspers bindt is hun oorspronkelijkheid, hun afkeer van vergoddelijking, hun zoeken in plaats van vinden, hun vragen in plaats van antwoorden en hun oprechte menselijkheid. Hun antwoorden op de grote levensvragen blijven inspireren.

Stine Jensen - *Dag vriend. Intimiteit in tijden van Facebook, GeenStijl en Wikileaks*

Fi15-13, Rotterdam, Lemniscaat, 2012, 160 p. 📖

Sociale media als Facebook en Twitter bloeien en groeien. We onderhouden contacten met mensen, die we nog nooit ontmoet hebben, maar die we wel vrienden noemen. In *Dag Vriend* stelt Stine Jensen de vraag wat die virtuele vriendschappen eigenlijk waard zijn. Hoe verhouden de virtuele vriendschappen zich tot de eerder genoemde vriendschappen? In hoeverre bepalen sociale media ons eigen gedrag? We koesteren onze privacy, maar we zijn op Facebook uitermate openhartig: "Ze weten toch al van alles van/over mij". *Dag vriend* stelt niet alleen de vragen, maar zoekt ook naar antwoorden.

Jan Keij - *Kierkegaard anders gezien.* 📖

Fi19-06, Klement, 2015, 286 p. € 20,99

Jan Keij schept op een originele wijze een beeld van Kierkegaard, door vanuit het begrip 'verschilsdenker' het christelijke gedachtegoed van Kierkegaard, getrouw aan de originele teksten, te transformeren naar een filosofie die voor alles op zoek is naar de vraag: hoe moet ik leven? Ter onderbouwing maakt Keij hierbij gebruik van het gedachtegoed van Derrida en Levinas.

Kierkegaard publiceerde zijn werk vanuit verschillende pseudoniemen om op deze manier de diverse manieren van denken en leven te verbinden met zijn drie fasen van existentie: esthetisch, ethisch en religieus. Kierkegaard wil voor alles zijn lezers stimuleren om zelf keuzes te maken in het leven, in plaats van zich te richten op universele wetten of de voorschriften van kerkelijke instituties. Dankzij Kierkegaards werk heeft de westerse filosofie een totaal nieuwe kijk op het individu gekregen. Hij wordt dan ook met recht gezien als de wegbereider van het

existentialisme. Toegankelijk boek, dat een praktisch perspectief op een complexe denker biedt.

Bert Keizer - *Waar blijft de ziel* 📖

Fi13-05, Rotterdam, Lemniscaat, 2014, 148 p.

Keizer gebruikt zijn filosofische achtergrond in dit boek om te laten zien dat geest en 'ziel' niet bestaan zonder het brein, maar daar niet mee samenvallen. Als arts en filosoof hanteert hij een brede invalshoek. De schrijver gaat in op de neurosofische benaderingen van Swaab en anderen. Hij beschrijft zijn eigen ervaringen om te laten zien dat een ziek brein een zieke ziel voortbrengt. Aan de hand van ervaringen en de experimenten betoogt hij dat het zenuwstelsel evolutionair ontstaan is om in de wereld wat te doen. Ons denken en doen is niet geïsoleerd in het brein, het komt tot stand met de zintuigen en met de wereld. Het boek is geschreven met wijsheid en humor. Vooral de voorbeelden en metaforen maken veel duidelijk. Het raakt wezenlijke problemen en zet aan tot denken.

Bert Keizer - *Ludwig Wittgenstein Taal, de dwalende gids* 📖

Fi16-09, SUN, 2015, 158 p.

Volgens Bert Keizer dacht niemand oorspronkelijker, speelser en scherper dan Ludwig Wittgenstein. Voor hem is de rode draad in de werken van de Oostenrijks-Britse filosoof de taal: "Van de kristallijnen helderheid in de *Tractatus* naar de alledaagse onoverzichtelijkheid van de Filosofische Onderzoekingen blijft zijn denken één lange worsteling tegen de betovering van ons intellect door de schier eindeloze variatie van vermommingen waarin taal de gedachte aan het oog onttrekt." Bert Keizer wisselt persoonlijke verhalen af met een toegankelijke uitleg van Wittgensteins hoofdwerken en geeft daarmee de instrumenten om de bijna cryptisch geformuleerde filosofische inzichten te plaatsen. Dit is geen boek over Wittgenstein dat ervan uitgaat dat de lezer de denker al kent. Integendeel, Bert Keizer wil Wittgenstein en zijn

taalfilosofie juist aan de lezer voorstellen.

Jos Kessels - *Geluk en wijsheid voor beginners*

Fi17-07, Uitgeverij Boom, 2012, 267 p.

Thema: Inleiding. In dit boek komt een ruime variëteit aan opvattingen over geluk en wijsheid aan bod. Kessels plaatst regelmatig de ene denkwijze tegenover de andere, meestal een tegenovergestelde. Hij stelt daarbij vragen die de lezer uitnodigt zelf een mening te vormen. Daarmee wordt de lezer meegenomen in zijn denkproces. Door bij de basis te blijven en de opvattingen kort en duidelijk uit te leggen, weet hij zeer helder de verschillen in denken te verwoorden.

Het is een ideaal boek voor iedereen die nieuwsgierig is naar de filosofie in het algemeen en naar filosoferen over geluk en wijsheid in het bijzonder. Dit zonder dat het zware en onbegrijpelijke kost wordt. Ook creëert hij met de dilemma's, de tegengestelde opvattingen en de vragen, genoeg ruimte en gelegenheid voor de lezers voor een levendige discussie.

Gerard Koolschijn - *Plato's oplossing voor de planeet*

Fi19-07, Uitgeverij van Oorschot, 2018, 206 p. € 18,50

In 1989 stelde de schrijver Francis Fukuyama vast dat na het falen van de fascistische en communistische ideologieën, naties wereldwijd zouden erkennen dat een liberale democratie de enige rendabele manier is om een samenleving te organiseren.

Dertig jaar later bevinden we ons in een grimmiger politiek landschap dan Fukuyama destijds voor mogelijk hield. Terwijl we geconfronteerd worden met schijnbaar onoplosbare problemen, wordt de liberale orde van alle kanten aangevallen.

Wat kan Plato, één van de invloedrijkste denkers uit de klassieke oudheid, ons vertellen over de oorzaken van en de oplossingen voor die problemen?

In '*Plato's oplossing voor de planeet*' probeert schrijver en classicus Gerard Koolschijn ons na te laten denken deze vraag aan de hand van verschillende, door Plato opgestelde dialogen

Hoewel die dialogen uit de 4e en 5e eeuw voor Chr. dateren, geven ze een onthutsend actuele weergave van onze wereld.

Een aanrader voor eenieder die zich zorgen maakt over de huidige staat van onze democratische samenlevingen.

Ton Lathouwers - *Kloppen waar geen poort is: koan-verhalen van Linji, Hisamatsu, Sjestov en Plotinus*

Fi18-17, Milinda Uitg., 2007, 119 p. € 14,95.

Ton Lathouwers laat in de gekozen fragmenten zien hoe elk van de zo verschillende filosofen, zenmeesters en schrijvers die voortkomen uit totaal verschillende tijden en culturen spreken vanuit hun ervaring van innerlijke bevrijding. Zij hebben met elkaar gemeen dat hun teksten een doorkijkje geven op de rol van de "onmogelijke vraag", de muur of de impasse die ons het gevoel geeft dat de grond onder de voeten verdwijnt. In de zen-traditie worden de korte verhaaltjes, 'koans' genaamd gebruikt om de leerling te confronteren met zijn conditioneringen, om hem de kans te bieden zich daarvan los te maken. Verhalen die door de eeuwen heen ook de mens van vandaag in het hart kunnen raken.

Frédéric Lenoir - *Over geluk: een filosofische ontdekkingsreis*

Fi16-12, Ten Have, tweede druk, 2014, 223 p.

In *Over geluk* neemt Lenoir de lezer mee op een filosofische ontdekkingsreis. Hieraan ten grondslag ligt het wijd verbreide misbruik van het woord *geluk*. Door er te pas en te onpas over te spreken, wordt de diepere notie ervan te grabbel gegooid. Hij geeft geen-kant-en klare recepten voor geluk, maar zoekt antwoord op vragen als: Is geluk iets puur subjectiefs? Hangt het af van onze

genen of van toeval? Kun je eraan werken of juist niet? En kunnen geluk en lijden samengaan? In Lenoirs reisgezelschap bevinden zich grote denkers uit Oost en West. Zoals de Boeddha, Epicurus, Tchoang-tse, Montaigne, Spinoza en Etty Hillesum.

Patricia de Martelaere - Taoïsme: de weg om niet te volgen

Fi14-06, Amsterdam, Ambo, 2006, 175 p. 🌟🌟

Taoïsme, een van de hoofdstromingen van de Chinese filosofie, staat opnieuw in de belangstelling. Bekend van wonderlijke teksten en paradoxen, zoals "de weg om niet te volgen" en "alles wordt gedaan door niets te doen". Patricia de Martelaere neemt ons bij de hand door de teksten toegeschreven aan Lao Zi en Zhuang Zi. Ze plaatst deze in de context van de tijd waarin ze ontstonden en in de Chinese cultuur. Systematisch laat ze de filosofische gedachten zien achter de wezenlijke vragen die deze klassieke Chinese denkers stellen. Haar eigen ervaringen met Chinese taichi en meditatie leiden haar tot het centraal stellen van het lichaam, en het leggen van verbanden met de basis ideeën uit de Chinese geneeskunde. Het boek geeft een inleiding in het taoïstische gedachtegoed voor ieder die enige ervaring heeft met filosofie. Het kan in 1 à 2 bijeenkomsten besproken worden.

Monica Meijnsing - Waar was ik toen ik er niet was. 🌟🌟🌟

Fi19-08, Vantilt, 2018, 288p. € 19,95

De titel van het boek verwijst naar de vraag die de schrijfster stelt nadat zij een operatie heeft ondergaan, waarbij zij door de narcose buiten bewustzijn is geweest. Bewustzijn is een essentieel onderdeel/aspect van het mens zijn. Als je geen bewustzijn hebt kan je dan nog wel zeggen dat je (volledig) mens bent? De schrijfster stelt daarop de vraag "wat is die ik?"

Wat maakt de mens tot een persoon? Welke criteria gebruiken wij daarvoor? En als een mens niet aan de criteria

voldoet is het dan geen persoon (meer)? Blijft de mens over zijn hele leven dezelfde persoon of kan hij van persoon veranderen? Dit soort vragen worden in dit boek behandeld, waarbij gebruik gemaakt wordt van de nieuwste ontwikkelingen in de neurologie. Echter, de toegenomen kennis van de hersenen doet ons alleen beseffen dat het mysterie van het bewustzijn dieper is dan we dachten.

Jos de Mul - De domesticatie van het noodlot 🌟🌟🌟

Fi18-18, Lemniscaat, 2014, 337 p. € 24,95.

Slimme technologie belooft ons de mogelijkheid ons leven steeds beter te beheersen. In de nabije toekomst verwacht men dat zij steeds meer ingezet kan worden ter bevordering van onze gezondheid. Het lijkt erop dat we daarmee het noodlot, zoals dood en ziekte, kunnen afwenden. Jos de Mul, hoogleraar filosofie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, laat zien dat dat past bij onze moderne cultuur. Hij bespreekt hoe wij door de eeuwen heen hebben getracht het noodlot te 'domesticeren'. Hij onderscheidt in de geschiedenis drie 'succesformules,' namelijk: de heroïsche affirmatie die we terugvinden in de klassieke tragedies, de deemoedige acceptatie van het noodlot in het christendom, en de 'afschaffing' van het noodlot met behulp van technologie in de (post)moderne tijd. Hij betoogt dat de technologie ons niet zal helpen het noodlot af te schaffen en dat we het daarom beter met een open gemoed tegemoet kunnen treden. Een diepgaande bespreking van het noodlot waarvoor u zeker enkele bijeenkomsten kan reserveren.

Thomas Nagel - Wat betekent het allemaal, zeer korte inleiding in de filosofie. *Fi16-15, Bijleveld, 2014, 109 p.* 🌟

Dit boek is alom aangeprezen als een toegankelijke inleiding in de filosofie aan de hand van de belangrijkste thema's zoals: Hoe weten we iets, Vrije wil, Goed en Kwaad, De aard van de Dood en De zin van het leven. Voorwaar belangrijke thema's. Maar verwacht in dit

boek en van de auteur geen antwoorden. De thema's kunnen dienen als een basis voor de discussie binnen de leesgroep om zo nader kennis te maken met de filosofie. Filosofie is immers het denken over ons zelf en over de wereld om ons heen. Dit veel geprezen boek is een goede inleiding en een vertrekpunt om hierover met elkaar in discussie te gaan.

Susan Neiman - Afgezien van de feiten 📖📖

Fi18-19, Boom, 2014, 96 p. € 13,50.

Wat betekenen 'goed en kwaad' in de 21^e eeuw? Deze vraag was een van de uitgangspunten bij de toekenning van de Spinozalens 2014 die toegekend werd aan Susan Neiman. Ter gelegenheid van de prijsuitreiking verscheen haar bundel van drie essays over het kwaad. In het eerste essay neemt Neiman het sociaal darwinisme op de korrel. Neiman benadrukt dat speculatie over de menselijke natuur een normatief gereedschap is, waarbij de feiten niet de doorslag kunnen geven in de discussie. In het tweede essay betreft Neiman ons in de discussie over de banaliteit van het kwaad. De discussie kwam op gang door Hannah Arendts verslag over het proces van Eichman en het recente onderzoek van Bettina Stangneth. Het laatste essay gaat over Neimans Kantiaanse visie op het bijbelboek Job. Volgens Neiman begint de filosofie niet met Plato, maar met Job die het probleem van het kwaad stelde en God daarop aansprak.

Ethan Nichtern - Naar huis. Boeddhistische levenskunst 📖📖

Fi17-09, Uitgeverij Ten Have, 300 p. Thema: Oosterse filosofie.

Nichtern geeft zijn boek over boeddhistische levenskunst de titel 'Naar huis'. Maar waar is je thuis? Het adres waar je woont? Je lichaam? Je geest? Het boek is dan ook te zien als een soort routemap voor het gaan van de reis die mensen maken om te ontdekken waar zij thuishoren. De reis voert de lezer door vier gebieden: het gewaar zijn van het zelf, het intermenselijke gebied van de relaties, het huis van de geest en de grote wereld, waarbij

het gaat om de gemeenschap en samenleving waartoe wij allen horen. Ethan Nichtern is meditatieleraar in Brooklyn, New York. Zijn boek is een praktische gids voor mensen die willen weten wat de boeddhistische levenskunst kan betekenen in een moderne samenleving. Het is tegelijkertijd ook een inleiding in het boeddhistisch denken, met als vertrekpunt de Shambhala traditie, waartoe hij zelf behoort.

Martha Nussbaum - Mogelijkheden scheppen 📖

Fi13-06, Ambo, 2012, 303 p.

Martha Nussbaum betoogt dat het heersende denken een ontwikkelingsbeleid heeft opgeleverd waarin nauwelijks enige aandacht wordt besteed aan enkele van de meest elementaire menselijke behoeften: waardigheid en zelfrespect. Zij ontwikkelde, samen met onder anderen Nobelprijswinnaar Amartya Sen, een alternatief model waarmee de stand van de menselijke ontwikkeling kan worden bepaald, uitgaande van de simpele vraag: wat kan elk mens doen en zijn? Welke reële mogelijkheden staan voor hem of haar open?

Martha Nussbaum - De nieuwe religieuze intolerantie. 📖

Een uitweg uit de politiek van angst

Fi13-09, Ambo-Anthos, 2014, 320 p.

In dit boek analyseert Martha Nussbaum een groot aantal voorbeelden van intolerantie ten opzichte van religieuze minderheden en dan met name ten opzichte van moslims. Ze laat zien dat in al deze gevallen angst voor het andere en onbekende een belangrijke drijfveer is. Terechte verontrusting leidt zo tot overdreven en groteske angsten die leiden tot wetten die diegenen die 'anders' zijn discrimineren. Geïnspireerd door de filosofie, geschiedenis en literatuur formuleert zij een uitweg uit de greep van de angst. Respect voor andermans gewetensvrijheid is daarbij van cruciaal belang, en de bereidheid anderen te gunnen wat we voor onszelf verlangen.

Erik Oger - *Nachtoog, Schuine wegen van de filosofie* 🌟🌟

Fi18-22, Klement, 2007, 380 p. € 24,99.

Het boek zorgt voor een frisse zijwind in een samenleving waarin begrippen als maakbaarheid, planning en controle ons voortdurend - maar zonder garantie op succes - in de rug duwen in onze dagelijkse jacht naar voorspoed en geluk.

Zo vertrouwd als we zijn met de idee dat waar een wil is ook een weg zal zijn, streven we vaak zaken rechtstreeks na, met het dagoog. Maar juist door de inzet van de wil kunnen we gehinderd worden in het bereiken van ons doel, wordt ons de mogelijkheid tot controle en beheersing ontnomen. Deze paradoxale figuur van de onbeheersbaarheid wordt door de westerse mens vaak miskend. Door de enorme ontwikkeling van wetenschap en techniek hebben we de overtuiging gekregen dat elke willekeurige gebeurtenis door ons beïnvloedt kan worden door ze te willen. *Nachtoog* wijst ons op de grenzen waaraan onze hang naar controle inherent gebonden is.

Massimo Pigliucci - *Hoe word je een Stoïcijn? Oude filosofie voor het modernere leven* 🌟🌟

Fi18-23, Ten Have, 2017, 288 p. € 22,99.

Pigliucci is bioloog en filosoof 'onderweg naar filosofisch bewustzijn,' zegt hij. Pigliucci voelde zich toen hij de vijftig naderde, geconfronteerd met de grote levensvragen en het besef van zijn eigen sterfelijkheid. Hij koos de Stoa voor de antwoorden. Hij verdiepte zich in de praktische filosofie van de stoïcijnen, die uitstekend past bij ons, seculiere westerlingen. De Stoa leert je te focussen op wat binnen je macht ligt om zo een zekere gelijkmoedigheid te bereiken. De schrijver stelt dat iedere mens een levensfilosofie nodig heeft om gemoedsrust te vinden. Hij neemt Epictetus, de meest religieuze stoïcijn als zijn gids. Dat doet hij door regelmatig in dialoog te treden met Epictetus. Hij neemt het perspectief van de lezer, hij verplaatst zich in de gevoelens, gedachten en vooroordelen van zijn lezers. Hij inspireert!! Het boek eindigt met twaalf geestelijke oefeningen. Een richtlijn voor

toepassing van het stoïcisme in het dagelijkse leven. Heel toegankelijk boek, erg inspirerend voor lezers met een praktische instelling.

Karl Popper - *De groei van kennis* 🌟🌟🌟

Fi18-24, Boom, 2002, 278 p. € 27,60.

Wanneer geldt een bewering als wetenschappelijke kennis? Waarin onderscheidt dat laatste zich van andere vormen van weten? En waarom zou zij in het bijzonder ons respect verdienen? Dit zijn vragen die minstens sinds de wetenschappelijke revolutie van de 17e eeuw een centrale plaats innemen binnen de filosofie. En in onze tijd van fake news en alternatieve feiten blijken zij nog niet aan relevantie te hebben ingeboet.

Het begin van een antwoord op dit soort vragen kan worden gevonden in het werk van Karl Popper. *De Groei van Kennis* bestaat uit een aantal naar het Nederlands vertaalde selecties uit Poppers beroemde en ook nu nog vaak aangehaalde *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge* (1963). Hij laat hierin zien dat een theorie slechts wetenschappelijk is als zij falsifieerbaar is, wat wil zeggen dat zij in principe weerlegbaar is door toekomstige observaties. Popper weet zo bijvoorbeeld op overtuigende wijze aan te tonen dat astronomie een wetenschap is, terwijl hij tegelijkertijd astrologie ontmaskert als pseudowetenschappelijk.

Michael Puett - *De weg* 🌟

Fi18-01, Ten Have, 2016, 240 p. € 20,00.

De Weg van Michael Puett is een goed beginpunt van een verkenning van de klassieke Chinese filosofie. Michael Puett geeft een duidelijke visie op wat we van de oude Chinezen kunnen leren en daarmee krijgt hij op Harvard de collegezalen vol studenten. In *De Weg* maken we kennis met het werk van een aantal belangrijke klassieke Chinese filosofen zoals: Confucius, Mencius, Mozi, Laozi, Zhuangzi en Xunzi. Puett trekt daarbij grote lijnen en

we mogen ons afvragen in hoeverre dit leidt tot te veel generalisaties. Hij slaagt er echter goed in om ons te verplaatsen in een geheel andere tijd en cultuur dan de onze, waardoor we in een gunstige positie komen om de vanzelfsprekende aannames en vooroordelen in onze eigen cultuur te ontdekken.

Mirjam van Reijen – Stoïcijnse levenskunst

Fi18-25, ISVW uitgevers, 2016, 168 p.

Het stoïcisme mag dan zijn ontwikkeld in de klassieke oudheid, een curiositeit uit het verleden is dit fenomeen allerm minst. De denkbeelden van onder anderen Epictetus, Seneca en Marcus Aurelius zijn al enige tijd bezig aan een opmerkelijke revival. Miriam van Reijen, docent en publicist filosofie, weet de uitgangspunten van het stoïcisme helder uiteen te zetten in dit boek. Hierbij richt zij zich voornamelijk op de stoïcijnse analyse van emotie, die zich kenmerkt door de overtuiging dat negatieve emoties het gevolg zijn van irrationele gedachten. Niet alleen Seneca en Epictetus, maar ook Epicurus, Spinoza, Sartre en zelfs de cognitieve psychotherapie komen aan bod. Met alledaagse voorbeelden en concrete oefeningen weet Van Reijen de stoïcijnse levenskunst bovendien praktisch relevant te houden. Wil je controle krijgen over je eigen gemoedstoestand, lees en bespreek dan dit boek.

Sybe Schaap - Populisme. De keerzijde van de identiteitsillusie

Fi19-09, Damon, 2017, 272 p. € 19,90

In een tijd van mondialisering en open grenzen tracht het populisme het publiek te verleiden met beelden van een samenleving met een volkse, homogene identiteit. Van een in zichzelf besloten wereld met nationale soevereiniteit en eigen volk. Bestand tegen open grenzen en invloed van buiten. Gezien de wereldwijde opkomst van populistische bewegingen, gaat hier een sterk wervende kracht van uit. In een poging het te doorgronden, beschrijft

Sybe Schaap in De populistische verleiding het populisme en de verleiding die er van uitgaat. Zijn analyse brengt hem tot kritische stellingen. Gebruik makend van elementen uit het denken van Nietzsche, Ortega y Gasset en Claude Lefort beschrijft hij het hedendaags populisme als een krachtige en verleidelijke reactieve beweging die teert op wantrouwen, cynisme en ressentiment. En stelt hij dat het populisme alles afbreekt tussen leider en volk: de institutioneel geordende samenleving, de traditionele waarden, de moraal en de rechtsorde ... Een kritisch boek dat mogelijk niet snel aan actualiteit zal inboeten.

Roger Scruton - Kant. Kopstukken filosofie

Fi19-10, Lemniscaat, 2014, 127 p. € 12,50

Volgens Roger Scruton is Immanuel Kant (1724-1804) de meest invloedrijke moderne filosoof, maar ook een van de moeilijkste. Kant roept ons op zélf te denken, terwijl hij in zijn kennistheorie tegelijk duidelijk de grenzen van ons verstand aangeeft. Ook in zijn ethiek speelt het verstand een sturende rol, met name om niet langer slaaf van onze begeerten, emoties en belangen te zijn. Tot slot wil Kant in zijn esthetica laten zien dat ons oordeel over schoonheid

ontstaat tegen de achtergrond van de doelgerichtheid van de natuur. Scruton bespreekt alle drie - kennistheorie, ethiek en esthetica – uitgebreid en wijst daarbij op de lastige kanten van diens werk.

Zoekt u een interessante uitdaging, lees dan dit boek (drie uiltjes)! U kunt het in één bijeenkomst in grote lijnen bespreken, maar een wat diepgaandere bespreking vraagt zeker nog een bijeenkomst.

Spinoza - Brieven over het kwaad: De correspondentie tussen Spinoza en Van Blijenbergh

Vertaling en inleiding door Miriam van Reijen

Fi14-13, Amsterdam, Wereldbibliotheek, 2012, 160 p.

In 1664-1665 schreven Benedictus de Spinoza en Willem van Blijenbergh elkaar acht brieven over de vraag wie verantwoordelijk is voor het kwaad in de wereld. Spinoza's visie daarop blijkt drastisch te verschillen van die van de protestantse Van Blijenbergh. Dit hangt samen met het godsbeeld, de verhouding tussen goed en kwaad en in het bijzonder het vraagstuk van de vrije wil van de mens. Verder heeft dit ook verregaande gevolgen voor de opvattingen van beide heren over schuld, straf en deugd. Miriam van Reijen heeft de brieven vertaald in modern Nederlands en voorzien van een inleiding die naast een goede samenvatting van de kernthema's ook een korte inleiding in het denken van Spinoza geeft, waarbij de aangeroerde thema's in de context van zijn tijd worden geplaatst.

Wilma de Rek - Stand-up filosoof, de antwoorden van René Gude *Fi14-11, De Vrije Uitgevers, 2013, 156 p.*

Wim Brands - Sterven is doodeenvoudig, iedereen kan het *Fi14-11, De Vrije Uitgevers, 2014, 57 p.*

Op 13 maart 2015 overleed René Gude, voormalig Denker des Vaderlands. Hij was al langere tijd ziek, wist dat hij niet lang meer had te leven en sprak daar openlijk over, op TV (o.a. bij DWDD en bij HUMAN), in zijn columns (hij was lid van het Filosofisch Elftal van Trouw) en in interviews. Van die interviews zijn twee verslagen in boekvorm verschenen: *De Stand-up filosoof* met Wilma de Rek uit 2013 en *Sterven is doodeenvoudig. Iedereen kan het*, met Wim Brands uit september 2014. Het eerste boek stelt de drie kernvragen van Gude centraal: Hoe houden we het met de dingen uit? Hoe houden we het met elkaar uit? Hoe houden we het met onszelf uit? Het gaat over liefde, ons wereldbeeld, de ander, optimisme en ook de naderende dood. Filosofie is voor Gude een manier van efficiënt tobben en dat biedt troost. Al gaat dat niet vanzelf en is het hard werken.

Dirk de Schutter en Remi Peeters - Hannah Arendt, politiek denker. *Fi16-18, Klement-Pelckmans, 2015, 203 p.*

De Schutter en Peeters hebben een toegankelijke inleiding geschreven voor iedereen met interesse in het denken van Hannah Arendt. Ze doen dit aan de hand van de meest centrale begrippen uit Arendt's werk in een heldere stijl, zonder concessies te doen aan de diepgang van haar denken. Deze opzet is erg geslaagd omdat kennis van het Arendtiaanse vocabulaire en inzicht in de samenhang tussen begrippen zoals Nataliteit, Handelen en Wereld, de beste manier is om grip te krijgen op haar vaak doorwrochte werk. Het is een boek dat op zichzelf te lezen is, maar het kan ook gebruikt worden ter ondersteuning bij het lezen van Arendts werk. Aan te raden voor lezers met belangstelling voor politieke filosofie.

Roger Scruton - Waarom cultuur belangrijk is *Fi13-08, Nieuw Amsterdam, 2008, 136 p.*

De conservatieve Britse filosoof Roger Scruton plaatst in dit boek cultuur op gedegen wijze in de filosofische traditie. Hij verdedigt de westerse cultuur tegen haar interne critici en externe vijanden. Voor Scruton is cultuur altijd 'Hoge Cultuur'. Het thema dwingt ons om na te denken over het belang van cultuur in onze maatschappij. Mogelijk zijn Scrutons traditionele en conservatieve standpunten rond een aantal actuele en politieke kwesties een 'slijpsteen voor andere opvattingen over cultuur'. *Zeer leesbaar boek, helder en geestig geschreven.*

Thomas Serrien - Klank. Een filosofie van de muzikale ervaring
Fi19-11, Houtekiet, 2017, 212 p. €19,99

Filosofie en muziek zijn in eerste instantie lastig te verbinden, want hoe zou een fenomeen als muziek ooit in woorden kunnen worden uitgelegd? In *Klank, een filosofie van de muzikale ervaring* stelt Tomas Serrien (1992) dat het maken van deze verbinding toch erg belangrijk is wanneer we muziek beter willen begrijpen. Serrien begint met de vraag wat er eigenlijk gebeurt op het moment dat wij muziek horen. Via een zorgvuldig gekozen weg behandelt

hij uiteenlopende thema's om het fenomeen van de muzikale ervaring inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld het verschil tussen geluid en muziek of de muzikale ervaring van dove mensen. Serrien betoogt dat muziek pas echt ontstaat in de ervaring van de luisteraar en dat we daarom opnieuw moeten leren luisteren en ervaren om de gewaarwording van muziek beter te begrijpen. Met tal van voorbeelden nodigt hij de lezer uit om dit ook zelf te proberen en de muzikale ervaring in al haar veelkleurigheid te beleven.

Marc Slors - Dat had je gedacht! Hersenen, bewustzijn en vrije wil in filosofisch perspectief /
Fi18-26, Boom, 2012, 240 p. € 20,90

Filosofen en hersenwetenschappers ruziën over de vraag of de vrije wil wel of niet bestaat. Kunnen de speculaties van de filosofie nu vervangen worden door de kennis die de moderne hersenwetenschap ons verschaft? Marc Slors bespreekt de belangrijkste onderzoeksresultaten van de laatste decennia. Hij laat zien dat we dankzij de hersenwetenschap steeds helderder inzien hoe vaak we onbewust handelen. Maar dat dit niets zegt over de vrije wil. Onze eigen ervaringen zijn heel goed te begrijpen in termen van de hersenwetenschap, aangevuld met een gezonde dosis filosofie. Systematisch redeneert de auteur naar een schema

van hoe we handelen en hoe de functie 'ik' ontstaat. En ja, er is een conclusie: onze vrije wil is geen illusie.

Het boek is helder en toegankelijk geschreven, met praktische voorbeelden.

Bettina Stangneth - Het kwade denken
Fi18-28, thema Kwaad, Atlas Contact, 2017, 240 p. € 24,99.

Zijn wij bang om het onderwerp 'kwaad' aan te roeren omdat het zo dicht bij ons staat? Had Kant gelijk dat we allen radicaal kwaad in ons hebben, want op elk moment van handelen kunnen we onze rede buitenspel zetten! Dat geeft ons creativiteit, maar kan zich ook tegen ons keren als we de moraal vergeten.

De nazi's zijn verdwenen, hun gedachtegoed niet. We ontkennen soms nog kennis net als de nazis. We delen de mensheid in naar ras of religie. Onze moraal wordt selectief toegepast. Bettina voert ons mee in een betoog, bouwend op Kant en Arendt, en uithalend naar de huidige vakfilosofen die vergeten dat denken moet leiden tot handelen, en moraal juist moet zijn.

De lezer wordt meegesleurd in haar vlotte betoog en vraagt zich af welk radicaal kwaad in hem/haar huist.

Nassim Taleb - Antifragiliteit. Dingen die baat hebben bij wanorde
Fi18-30, Uitgeverij Nieuwezijds, 2013, 521 p. € 29,95

Filosoof Taleb was financieel handelaar en zag de financiële terugval van 2008. Geboren in Beiroet zag hij daar de zoveelste herrijzenis uit de as van verwoesting van de stad. De werkelijkheid is ook op natuurlijke wijze tot stand gekomen, via ontstaan en vergaan in de evolutie. Tot de mens zich ging bemoeien met de natuurlijke gang van zaken. Trump's voormalige adviseur Steve Bannon was geïnspireerd door de ideeën van Taleb, die meent dat als we uitgaan van minder ordening en meer chaos veel zaken beter zullen floreren. Systemen die niet ten onder te gaan aan calamiteiten maar gesterkt overleven, hebben antifragiliteit.

Veel van wat er nu in de USA gebeurt zult u beter kunnen plaatsen na het lezen. Het boek bevat evenwel verrassende gedachten op politiek, sociaal en medisch gebied. En u zult zelfs begrijpen waarom sinaasappelsap ongezond is.

Thich Nhat Tanh - *Vorm is leegte, leegte is vorm: commentaar op de hartsoetra* 🌸🌸

Fi18-20, Milinda Uitg., 2000, 62 p. € 10,95

De hartsoetra, de prajnaparaamita soetra, wordt wel beschouwd als de kern van de boeddhistische leer die op vele plaatsen ter wereld dagelijks wordt gereciteerd. De betekenis van de hartsoetra is een raadsel voor wie de tekst voor het eerst hoort. Thich Nhat Tanh beschouwt in dit boekje de hartsoetra als een filosofische tekst, waarin de aard van de werkelijkheid wordt onderzocht. Stap voor stap laat hij beelden opkomen bij de lezer die hem doet ervaren hoe de soetra kan worden verstaan. Bijvoorbeeld: "Als je een dichter bent, zul je duidelijk zien dat er een wolk drijft in dit vel papier". Het vel papier is leeg. Maar leeg waarvan?

Paul van Tongeren - *Leven is een kunst* 🌸🌸

Fi14-14, Boekencentrum Uitgevers, 2012, 240 p.

Levenskunst is geen individuele weerbaarheids-training. *Leven is een Kunst* begint daarom met een gedegen filosofische onderbouwing van de Ethiek. Normen en waarden zijn niet 'slechts subjectief' maar hun betekenis is wel radicaal onzeker. De gemeenschap is nodig om haar te realiseren. Bij Paul van Tongeren is het leven om deze reden complexer dan bij andere 'levenskunstfilosofen' maar wellicht ook daarom voelt de lezer zich na afloop meer op zijn gemak. Het leven overkomt ons voor een groot deel en het is een kunst je tot je lotgevallen te verhouden. Van Tongeren is overtuigend in zijn interpretatie van Nietzsche en Aristoteles als leermeesters in het ombuigen van onzekerheden tot mogelijkheden, en van mogelijkheden tot betekenissen.

Paul van Tongeren - *Nietzsche* 🌸

Fi17-12, Uitgever AUP, 2016, 160 p.

Nietzsche is één van de invloedrijkste denkers in de recente Europese geschiedenis en één van de radicaalste critici van de Europese cultuur. Nietzsches leven en denken zijn sterk met elkaar verweven: hij onderzoekt als 'arts van de cultuur' niet alleen de 'zieke' Europese cultuur, maar hij zoekt die ziekte van zijn tijd primair in zichzelf en probeert zich daarvan te bevrijden. Paul van Tongeren slaagt erin op zeer toegankelijke wijze het denken van deze belangrijke filosoof aan de hand van Nietzsches biografie te verkennen. Na lezing van dit boek hebt u een goed inzicht in de hoofdlijnen van zijn leven en denken. Daarmee vormt dit boek ook een goede basis om Nietzsche zelf te lezen en Van Tongeren geeft daarvoor enkele suggesties.

Nico Tydeman - *Het temmen van de os* 🌸🌸

Fi18-32, Milinda uitgeverij, 2004, 97 p. € 14,95.

Het temmen van de os is een metafoor voor bewustwording of geestelijke ontwikkeling die gebruikt wordt in de traditie van het zenboeddhisme. De os staat symbool voor de werkelijkheid die elk moment in de mens aanwezig is. Het verhaal van het zoeken, het vangen en temmen van de os laat zien welke hindernissen men op zijn weg tegen kan komen.

Het boekje is opgebouwd uit drie lagen. De kern bestaat uit tien gedichtjes van de Chinese zenmeester Shiyao (12^e eeuw) die het verhaal van het temmen van de os vertellen. De Japanse schilder Tensho Shubun (15^e eeuw) maakte hierbij illustraties. Nico Tydeman vertaalde de verzen en schreef er een commentaar bij voor de hedendaagse mens.

Valmiki - *Ramayana* 🌸🌸

Fi18-33, Milinda Uitgevers, 1992, 192 p. € 16,75

Dit epos gaat over het leven van de koningskinderen Rama en zijn geliefde Sita. De God Vishnu en de Godin Lakshmi verschijnen als Rama en Sita op aarde om de mensheid te laten zien hoe je moet leven. Rama en Sita demonstreren waarden en deugden. Trouw, respect, eerbied, rechtvaardigheid, zorgzaamheid, goed en kwaad worden in vele verwickelingen verteld. Deze levensbeschouwelijke boodschappen zijn verpakt in een spannend verhaal waarin Rama wordt verbannen naar het woud en Sita wordt ontvoerd door een demonenkoning. Maar alles komt toch nog goed door de heldendaden van Rama met steun van de gierenkoning, apenkoning en de berenkoning en hun legers van apen en beren. Het boek is niet expliciet filosofisch, maar bevat de Indiase levensfilosofie en levensbeschouwing in de vorm van de rolmodellen die Rama en Sita vertolken. Iedere Hindoe kent dit boek en velen putten er inspiratie uit.

Antoon Vandeveld - *Het geweld van geld, op zoek naar de ziel van de economie.*

Fi19-12, Leuven, Lannoo Campus, 2017, 288 p. € 20,99

De filosoof én econoom Vandeveld (sinds 2018 emeritus) hoogleraar aan de KU Leuven vindt dat economie een gedragswetenschap is en geen (semi) exacte wetenschap. Al in de inleiding van dit boek stelt hij dat "...de ziel het wint van de onverschilligheid van een wereld waar alles een prijs en niets waarde..."

Vanuit dit standpunt bespreekt hij actuele kwesties zoals: wat mag wél en wat niet voor geld te koop zijn?; de waarde/de zin van het geven; het basisinkomen; de topsalarissen van managers; mensenrechten; rechten en plichten ten opzichte van de armen uit de eigen omgeving en van ver weg en de legitimiteit van het kapitalisme. Vandeveld betreft daarbij de

opvattingen van veel andere economen en filosofen, van Aristoteles tot Piketty.

Een boek dat zal leiden tot discussies over actuele kwesties met betrekking tot het verkrijgen en verdelen van welvaart, of -misschien beter gezegd- over wat waardevol is.

Ad Verbrugge, Govert Buijs, Jelle van Baardewijk - *Het goede leven en de vrije markt*

Fi19-13, Lemniscaat, 2018, 452 p. € 29,95

De centrale vraag die in dit boek wordt besproken, lijkt simpel. "Wat is het goede leven en brengt de vrije markt ons daar dichter naar toe of juist niet?"

De vrije markt is overal en haar rol in ons persoonlijke leven is groter dan ooit. Toch dringt zich de laatste jaren ook de vraag op naar de schaduwkanten van de globaliserende markt. Want wat gebeurt er met een samenleving als allerlei maatschappelijke sectoren steeds meer in termen van de markt worden uitgelegd? Kunnen we ons op de lange termijn wel een dergelijke economische bedrijvigheid veroorloven? En welke rol speelt de moderne techniek in dit verband?

Deze vragen vormen het centrale thema in *Het goede leven en de vrije markt*. In gesprek met filosofen uit alle tijden én aan de hand van diverse films geven de auteurs een prikkelend perspectief op de prangende vragen van vandaag. Zo creëren zij een filosofisch doordacht kader om de hedendaagse dynamiek van economie, technologie en cultuur te begrijpen en in goede banen te leiden.

Het werk is helder geschreven, maar niet eenvoudig.

Charles Vergeer - Overspoeld door eindigheid. Inleiding in de metafysica

Fi18-34, Damon, 2015, 204 p. € 15,90

Metafysica is een lastig en omstreden onderdeel van de wijsbegeerte. Ze stelt vragen die boven onze wereld en werkelijkheid uitgaan, vragen ook waarop nauwelijks antwoord is te geven. Wat is de aard van onze werkelijkheid? Wie zijn wij? Wat moeten we hier? Vanaf Plato dacht de wijsbegeerte dat deze vragen wel zijn te beantwoorden, maar sinds Immanuel Kant weten we dat dat niet meer kan, omdat we niet buiten onszelf kunnen treden. Deze inleiding in de metafysica heeft het karakter van denkoefeningen in het onder woorden brengen van onze wereld en werkelijkheid.

Charles Vergeer, docent filosofie en publicist, leidt ons aan de hand van met name Aristoteles, Kant en Heidegger door de geschiedenis van de metafysica en laat ook zien dat het begrip 'metafysica' steeds een andere betekenis krijgt. Het boek vraagt om geduldige lezing (drie uiltjes) en vergroot de sensitiviteit voor metafysische vragen. Het kan in één of twee bijeenkomsten worden besproken.

Han de Wit en Jeroen Hopster - Boeddhisme voor denkers

Fi16-21, Utrecht: Ten Have, 2014, 96 p.

In dit boek worden de denkwerelden van de filosoof en van de boeddhist met elkaar in contact gebracht. De inzet van deze ontmoeting is om te laten zien hoe het boeddhistische gedachtegoed de westerse geest kan verrijken. Hiertoe ging de niet-boeddhistische filosoof Jeroen Hopster het gesprek aan met psycholoog en boeddhistisch leraar Han de Wit.

Een belangrijke bron van kennis is voor de boeddhist te vinden in de innerlijke ervaring, terwijl die voor de westerse denker een ondergeschikte rol speelt. In het boek worden enkele centrale boeddhistische inzichten over kennis, psychologie en ethiek verkend en wordt besproken in hoeverre zij toepasbaar zijn als bron van levenskunst in onze eigen samenleving.

Het boekje is een gemakkelijk leesbare inleiding tot het boeddhistische denken voor de filosofisch geïnteresseerde lezer en maakt een begin met de discussie over de vraag wat het boeddhisme de westerse filosofie te bieden heeft.

Irvin Yalom - Het raadsel Spinoza

Fi15-20, Balans, 2012, 432 p.

Irvin Yalom, schrijver en psychiater, verwerkt in zijn roman *Het Raadsel Spinoza* in een mengeling van feit en fictie op intrigerende manier het werk van Spinoza. Yalom heeft zijn hele leven geworsteld met allerlei interessante vragen. Wie was Spinoza, deze moedige zeventiende-eeuwse figuur, deze geniale filosoof die met zijn geschriften de wereld veranderde, maar op zijn 25ste in de ban werd gedaan door de hele joodse gemeenschap van Amsterdam, inclusief zijn eigen familie? En: wat was twee eeuwen later precies de fascinatie van de nazi's met Spinoza? Waarom roofden ze zijn bibliotheek leeg, maar verbrandden ze zijn boeken niet? De antwoorden op al deze vragen komen op een fascinerende manier samen in deze roman. Niet alleen het filosofische gedachtegoed van Spinoza, die in zijn werk grip probeerde te krijgen op de (on)verenigbaarheid van ratio en religie, maar ook Spinoza zelf, als mens van vlees en bloed, komt in deze roman tot leven.

Verantwoording van de boekenlijst

Deze voorlopige boekenlijst 2019-2020 is samengesteld door de Senia-werkgroep filosofie waarvan bij de presentatie deel uit maakten: Geert de Boer, Agnes Bots, Jos van Burik, Hans Cornielje, Marianne van Dooren, André Kamstra (voorzitter), Ton van Mourik en Ans van der Velden.

Een deel van de leeswijzers is opgesteld door studenten van de Rijksuniversiteit Groningen, de andere door leden van de werkgroep.

Wilt u de werkgroep bereiken, een vraag stellen, een suggestie doen of commentaar doorgeven, stuur dan een e-mail aan filosofie@senia.nl.

25 april 2019